

Kinderopvang = instrument in strijd tegen kinderarmoede

Kinderopvang heeft verschillende functies: een economische functie, een pedagogische en een sociale functie. Kwalitatieve kinderopvang weet deze drie functies evenwichtig te realiseren.

Ook in de toelichting bij het decreet kinderopvang van baby's en peuters staat: *“De sociale functie is belangrijk omdat kinderopvang via maatschappelijke integratie en het tegengaan van uitsluitingsmechanismen kan bijdragen tot een rechtvaardige samenleving. Kinderopvang kan tevens een bijdrage leveren aan het ondersteunen van kwetsbare gezinnen, het bestrijden van armoede in gezinnen met jonge kinderen en het bevorderen van gelijke kansen voor elk kind.”*

De VVSG ziet kinderopvang als een krachtig instrument in de strijd tegen kinderarmoede, zowel in het voorkomen van kinderarmoede als in het helpen van gezinnen om uit de armoede te geraken.

Hoe? Kinderarmoede gaat steeds over kinderen die in een arm gezin opgroeien. Een armoedebestrijding moet inzetten op twee sporen: een structureel beleid dat het verhogen van het gezinsinkomen als ambitie heeft en een flankerend beleid dat vooral inzet op de gevolgen van leven in armoede.

Kinderopvang = instrument in structureel beleid

Een menswaardig inkomen is een voorwaarde om uit armoede te geraken. Kinderopvang biedt alle gezinnen de kans om arbeidsactief te zijn of te worden. Dit kan rechtstreeks door kwaliteitsvolle kinderopvang aan te bieden op momenten dat ouders werken. Dit kan onrechtstreeks door ouders de ruimte te geven om een opleiding of inburgeringscursus te volgen, om maatschappelijk actief te worden.

Maar kinderopvang zet ook in op andere zaken, zoals een leuke vrije tijd voor kinderen, ontwikkeling stimuleren van kinderen (pedagogische functie), opvoedingsondersteuning en ontmoeting tussen ouders, betrokkenheid van de buurt (sociale functie) enzovoort.

Kinderopvang als recht van elk kind en zijn gezin

Het belang van kleuteronderwijs wordt in Vlaanderen niet in vraag gesteld. De VVSG is er, samen met de wetenschappelijke wereld, van overtuigd dat kwalitatieve kinderopvang net zo belangrijk is: kwalitatieve kinderopvang bevordert gelijke kansen en kan in die zin de kloof tussen kansarme en kansrijke gezinnen verkleinen. Daarom pleit de VVSG, net zoals dit voor het onderwijs reeds het geval is, voor de erkenning van kinderopvang als basisvoorziening.

In het decreet houdende de organisatie van gezins- en groepsopvang wordt kinderopvang omschreven als basisvoorziening: *“Dit betekent dat er voor elk kind en elk gezin garantie is dat kinderopvang een kwaliteitsvolle dienstverlening is. Kinderopvang als basisvoorziening impliceert tevens dat de opvang in voldoende mate beschikbaar en toegankelijk is, waardoor alle gezinnen een gelijke kans hebben om een kinderopvangplaats naar hun keuze te vinden.”*

In de praktijk blijft er een ongelijke toegang tot kwaliteitsvolle kinderopvang. Kwetsbare gezinnen maken minder gebruik van kinderopvang dan middenklasse gezinnen. Kinderopvang slaagt er dus nog niet in om sociale ongelijkheden weg te werken en voor iedereen toegankelijk te zijn.

Soms zijn ouders niet onmiddellijk toeleidbaar naar werk en hebben zij nood aan een langer of ander traject. Kinderopvang kan hierin een ondersteunde rol spelen: ruimte geven aan het gezin om deel te nemen aan de maatschappij onder de vorm van opleiding, vrijwilligerswerk of zelfs ondersteuning bieden in moeilijke perioden (rust in het gezin brengen of opvang bieden tijdens perioden van langdurige ziekte, enz.). Ouders krijgen de kans om te groeien, een bijdrage te leveren aan de maatschappij: te geven in plaats van steeds te krijgen.

Progressief universalisme

De groep ouders die kinderopvang nodig heeft vertoont een enorme diversiteit: een diversiteit in mogelijkheden (pedagogische en taalvaardigheden, mobiliteit, financiële mogelijkheden, ...) en in behoeften (naar opvangdagen, opvanguren, ...).

De VVSG schuift als antwoord op deze diversiteit het principe van progressief universalisme naar voor: breed toegankelijke kinderopvang voor alle gezinnen, met extra ondersteuning voor diegenen die niet op eigen kracht kunnen aansluiten en afgestemd op de noden van kwetsbare gezinnen. Het is belangrijk dat het aanbod kinderopvang ten aanzien van specifieke doelgroepen geïntegreerd is in het algemeen aanbod, maar met voldoende oog en ruimte voor diversiteit. Een aanbod dat op die manier vorm krijgt, is niet stigmatiserend ten aanzien van kwetsbare gezinnen, werkt drempelverlagend en geeft elke ouder de garantie op voldoende kwaliteit.

De diversiteit in de groep kinderen die zo aanwezig is in de kinderopvang is een enorme meerwaarde. Er ontstaat een mini-samenleving waarin kinderen leren omgaan met andere waarden en normen, huidskleur, handicap, ... Maar om je hiermee verbonden te kunnen voelen moet je eerst en vooral kunnen en mogen meedoen.

Elke kinderopvangvoorziening is een toegankelijke kinderopvang

Voor de VVSG moet elke kinderopvang open staan voor alle gezinnen. Kinderopvangvoorzieningen moeten gestimuleerd en ondersteund worden om werk te maken van een voor alle gezinnen toegankelijke en kwalitatieve kinderopvang. Een eerste stap daarin is het toeleiden van (kwetsbare) gezinnen naar de kinderopvang. Een tweede, vaak complexere stap, is het garanderen van een warme en vertrouwelijke opvang eens gezinnen de stap naar de opvang hebben gezet, zodat de gezinnen ook op de opvang beroep blijven doen.

Kinderopvang zet in op de ontwikkeling van het kind. De maximale ontplooiing van de mogelijkheden van het kind staan centraal. Kinderopvang moet kinderen een gelijke start geven in het leven of minstens de kloof verkleinen:

- Vroege ervaringen van kinderen vormen de basis voor latere soortgelijke ervaringen. Dit geldt voor het aanleren van taal, maar ook voor de algemene ontwikkeling en ontplooiing van kinderen.
- In zo goed als alle OESO-landen kon worden vastgesteld dat 15-jarige leerlingen die in het verleden minstens één jaar deelnamen aan voorschoolse voorzieningen zoals bijvoorbeeld kinderopvang het beter deden op school dan hun leeftijdsgenoten zonder deze ervaringen.
- De effecten van kwalitatieve kinderopvang blijven invloed hebben op de latere schoolloopbaan en verhogen zo de kansen op de arbeidsmarkt.
- De impact van voorgenoemde voordelen blijken in het bijzonder voor kinderen met een lage socio-economische status hoog te zijn.
- Oudere kinderen krijgen in de buitenschoolse kinderopvang kans op een leuke en gevarieerde vrije tijd, door samenwerkingen met verschillende diensten in de buurt (muziekschool, sport, jeugd, kunstacademie, ...) krijgen ook kwetsbare kinderen kansen om van dit aanbod gebruik te maken.
- Kinderen worden uitgedaagd om te ontdekken waar ze goed in zijn en worden daarin gestimuleerd.
- Kinderen leren in de opvang een nieuwe wereld kennen: er is contact met andere kinderen, andere culturen, er zijn veel uitdagende speelkansen, ander speelgoed, enzovoort.

Elke kinderopvang is een betaalbare kinderopvang

Belangrijk in het realiseren van een toegankelijke kinderopvang is de betaalbaarheid van de kinderopvang. Kinderopvang betaalbaar houden voor de gezinnen, ook voor de gezinnen met een lagere financiële draagkracht en een grotere maatschappelijke kwetsbaarheid, vraagt een verdere uitbreiding van de inkomensgerelateerde kinderopvang in de sector Baby's en peuters.

In de sector Schoolgaande kinderen wordt de ouderbijdrage niet gesubsidieerd, de prijzen liggen vast en een sociaal tarief wordt niet automatisch toegekend. Hier kunnen nog heel wat drempels voor ouders verlaagd worden.

De VVSG pleit voor voldoende aanbod betaalbare kinderopvang voor ouders. Pas wanneer er voldoende betaalbaar aanbod is, kunnen ouders werkelijk kiezen waar ze hun kind laten opvangen.

Actieve samenwerking met en ontmoeting tussen ouders

Kinderopvang is nodig omdat ouders op bepaalde momenten niet zelf voor hun kind kunnen zorgen. En toch moet kinderopvang vooral inzetten op partnerschap met en ontmoeting tussen ouders.

Ouders kennen hun kind het best en blijven de eerste opvoeders. Kinderopvang kan nooit de rol van de ouder overnemen, maar moet ouders wel versterken in hun rol. Net zoals ouders ook een bijdrage kunnen leveren aan de kinderopvang en deze op hun beurt kunnen verrijken. Op deze manier wordt de opvoeding van het kind een gedeelde verantwoordelijkheid. Iedereen wordt gelijkwaardig benaderd en erkent in zijn rol. Een belangrijke opdracht voor kinderopvang is dan ook om samenwerking met ouders te realiseren, ouders te betrekken bij de werking van de kinderopvang en er voor te zorgen dat ouders andere ouders ontmoeten. Vanuit een waarderende benadering en met aandacht voor ieders context.

Voor sommige ouders is de drempel naar “gewone” kinderopvang te groot. Lokaal ontstaan dan innovatieve praktijken om ouders toch een eerste stap te laten zetten naar kinderopvang, door bijvoorbeeld peuterspeelruimten op te richten. Ouders worden zo versterkt in hun ouderrol en meegenomen in een langdurig traject naar maatschappelijke participatie en reguliere kinderopvang.

Lokaal bestuur als actor

Een lokaal bestuur heeft een belangrijke rol in het realiseren van de sociale functie wanneer het zelf kinderopvang organiseert.

Keuzes inzake ouderbijdrage, aan ouders aangerekende extra kosten, opnamebeleid, toepassing voorrangregels, mogelijkheden opvangplan, sociaal tarief, samenwerking met toeleiders, enz. bepalen hoe divers de gebruikers van hun kinderopvang zullen zijn. Keuzes die op het eerste zicht soms klein lijken, kunnen voor kansarme gezinnen een wereld van verschil maken. Het gevoerde beleid in de kinderopvang zoals de mate van ouderbetrokkenheid, respect voor diversiteit, warme communicatie, enz. bepaalt mee of kwetsbare gezinnen zich ook veilig genoeg voelen om in de kinderopvang te blijven.

Lokaal bestuur als regisseur

Maar een lokaal bestuur kan meer. Door het advies aan Kind en Gezin bij uitbreiding kan het lokaal bestuur zorgen voor uitbreiding van het aanbod in buurten waar meest nood is en zo het Mattheuseffect tegengaan.

De sociale functie realiseren is ook een gedeelde verantwoordelijkheid: het lokaal bestuur vormt de ideale draaischijf om alle organisaties en betrokken actoren te verbinden. In partnerschap met kinderopvangvoorzieningen en organisaties, zoals OCMW, vrijetijdsdiensten, buurtcentra, Huis van het kind, thuiszorg, armoedeverenigingen, VDAB, enz. kan een lokaal bestuur werk maken van een toegankelijke kinderopvang als onderdeel van het lokaal sociaal beleid. Dit beleid verhoogt zijn slaagkansen door in te zetten op een geïntegreerde werking met partners uit verschillende sectoren, kinderopvang vormt dan een radar in het groter geheel.

Voor de VVSG is het lokaal bestuur dé partner van de betrokken actoren om de beschikbare plaatsen in de kinderopvang op een rechtvaardige manier te helpen verdelen en om kwetsbare gezinnen te ondersteunen in hun zoektocht naar kinderopvang. Door duidelijke, toegankelijke informatie over de bestaande en beschikbare kinderopvang te verstrekken, door hen te helpen

in hun zoektocht naar vrije plaatsen, door het OCMW-tarief toe te kennen, door sociale tarieven die voorzieningen toekennen aan ouders te compenseren, door met partners in te zetten op een warme doorverwijzing van gezinnen naar de kinderopvang, door diensten met elkaar te verbinden, enz. kan kinderopvang lokaal een krachtig instrument worden in de strijd tegen kinderarmoede.

Ook als een lokaal bestuur zelf geen kinderopvang organiseert, kan het de kans grijpen om kinderopvang als onderdeel van het lokaal sociaal beleid te zien en de voorzieningen op het grondgebied te ondersteunen in de realisatie van de sociale functie. Voor VVSG is deze opdracht cruciaal, maar niet vanzelfsprekend. Om deze tot een goed einde te brengen, moeten alle partners en overheden zich engageren.

Bronnen:

Manifest voor moedige mensen – Lokale besturen engageren zich voor een sterk sociaal beleid, VVSG

Lokaal inzetten op kinderen - Kinderarmoede doeltreffend bestrijden, VVSG

Vandenbroeck, M. (2013), Ongelijkheid begint in de wieg. Society Case over 'Early Childhood Education and Care' (ECEC), VLAS-Studies 5, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.